

การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางเพื่อเสริมสร้าง พลเมืองตื่นรู้สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

The Development of Local History Curriculum in Fang River Basin to Enhance Active Citizenship for Upper Secondary School Student

ปิยะพงษ์ มอญแสง^{1*}, วสันต์ สรรพสุข²
วิไลภรณ์ วิชญาวัฒน์³ และ รุ่งทิวา กองสอน⁴

Piyapong Monsang¹, Wasan Sapphasuk²
Wilaiporn Wichayawat³, and RungtiwaKongsorn⁴

วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Education, University of Phayao, Thailand

¹Corresponding Author. E-mail: dechawee@hotmail.com

Received September 5, 2024; **Revised** December 10, 2024; **Accepted** December 15, 2024

Abstract

This research aimed to 1) develop and evaluate the quality of a local history curriculum in the Fang River Basin. 2) Implement the local history curriculum in the Fang River Basin. The study employed a research and development methodology, conducted in two phases. Phase 1 involved curriculum development and quality assessment. The key informants consisted of 7 community leaders and local scholars, 3 school administrators, 5 teachers, and 5 curriculum specialists, totaling 20 participants, selected through purposive sampling. The research instrument was a curriculum suitability assessment form. Data was analyzed using mean and standard deviation. In phase 2, the curriculum implementation involved 40 students from Mathayomsuksa 4/9, selected through purposive sampling. A one-group posttest design was used. Research instruments included an essay test and an active citizenship assessment scale for student self-evaluation. Data was analyzed using mean and standard deviation. The research findings were as follows: 1) The curriculum document comprised seven components: curriculum principles, objectives, course description, course structure,

^{1*}งานวิจัยนี้เป็นระยะที่ 2 และ ระยะที่ 3 ของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

learning activities, assessment and evaluation, and learning media and resources. The overall suitability of the curriculum document, as evaluated by community leaders, local experts, and curriculum specialists, had mean scores of 4.24 (SD = 0.45) and 4.28 (SD = 0.39), respectively. 2) Students demonstrated a high level of knowledge and understanding of Fang River Basin local history (overall mean = 3.87, SD = 0.68) and a high level of active citizenship (overall mean = 4.23, SD = 0.61).

Keywords: curriculum development; local history; fang river basin; active citizenship

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง 2) ทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มี 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ประกอบด้วย ผู้นำและปราชญ์ชุมชน จำนวน 7 คน ผู้บริหาร จำนวน 3 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน นักวิชาการด้านหลักสูตร จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตร กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 จำนวน 40 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียวทดสอบหลังเรียน เครื่องมือที่ใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ และแบบวัดระดับความเป็นพลเมืองตื่นรู้สำหรับนักเรียนประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) เอกสารหลักสูตรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตร จากการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้นำและปราชญ์ชุมชน และนักวิชาการด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$ = 4.24, SD = 0.45) และ ($\bar{X}$ = 4.28, SD = 0.39) ตามลำดับ 2) ความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางของนักเรียนอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.87, SD = 0.68) ระดับความเป็นพลเมืองตื่นรู้ในระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.23, SD = 0.61)

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร; ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น; ลุ่มน้ำฝาง; พลเมืองตื่นรู้

บทนำ

ประวัติศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมให้เกิดอัตลักษณ์ของชาติและพัฒนาความเป็นพลเมือง กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าทางวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของมรดกทางประวัติศาสตร์ และตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Pongseepien, 2018) การศึกษาเรื่องราวในอดีตยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตีความ และการประเมินข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Sripahol, 2020) อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันยังประสบปัญหาหลายประการ ดังที่ปรากฏในรายงานสภาพการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ พบว่า

ความเป็นเอกภาพของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้เนื้อหาประวัติศาสตร์ถูกจำกัดเฉพาะเนื้อหากระแสหลัก (Office of the Education Council, 2019) รายงานดังกล่าวได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงหลักสูตรและเนื้อหาให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทปัจจุบันมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพครูและปรับปรุงทรัพยากรการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการนำประวัติศาสตร์มาใช้ในการจัดการเรียน โดยเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตีความ และการประยุกต์ใช้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ในบริบทร่วมสมัย (Ministry of Education, 2021)

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงการสอนประวัติศาสตร์กับการสร้างพลเมืองที่มีสำนึกรักถิ่นฐาน การเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างประวัติศาสตร์ชาติกับชีวิตประจำวันของตน (Nuchpiam, 2022) อย่างไรก็ตาม การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังประสบกับข้อจำกัดที่เรียกว่า 3F ได้แก่ Folk (ชาวบ้าน) Food (อาหาร) และ Festival (เทศกาล) อันเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจพลวัตทางประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น แนวคิดนี้ครอบคลุมการศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของคนในท้องถิ่น รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้การบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้เข้าสู่หลักสูตรเป็นไปอย่างจำกัด ดังนั้นแนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเน้นประเด็นซึ่งชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการและปัญหาที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่น ซึ่ง Seixas and Morton (2013) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง การคิดทางประวัติศาสตร์ซึ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบ การเข้าใจมุมมองทางประวัติศาสตร์ และการประเมินความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรู้และมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตย (Barton and Levstik, 2016)

สถานการณ์ในพื้นที่ลุ่มน้ำฝางปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์และความท้าทายในการพัฒนาท้องถิ่น พื้นที่นี้มีประวัติศาสตร์เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา แต่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ยังมีจำกัดและบางส่วนของอาคารตลาดเคลื่อน ด้านเศรษฐกิจลุ่มน้ำฝางเป็นศูนย์กลางการค้าและเกษตรกรรมที่สำคัญ แต่ยังคงมีความหลากหลายของตลาดแรงงาน ส่งผลให้คนวัยทำงานย้ายถิ่นไปทำงานนอกพื้นที่ ด้านสังคม มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนยังมีน้อย (Phupaibul et al. 2015) ในด้านการศึกษา โรงเรียนกำลังเผชิญความท้าทายในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เนื่องจากข้อจำกัดด้านเนื้อหา ความรู้ของครูผู้สอน และการขาดความเชื่อมโยงกับชุมชน ซึ่ง Mangkhong et al. (2021) ได้พัฒนาหลักสูตรด้วยวิธีการเชิงพื้นที่ พบว่า หน่วยงานในท้องถิ่นมีความต้องการพัฒนาหลักสูตรที่นำมาใช้สร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดสำนึกรักในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้งนี้ การพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ปัญหา โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร (Wongyai, & Patphol, 2020) วิธีการนี้ช่วยให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่มากขึ้น ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของในกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว (Office of the Education Council, 2022)

พลเมืองตื่นรู้หมายถึงบุคคลที่มีความตระหนักรู้ในสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนในฐานะสมาชิกของสังคม และมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกิจกรรมทางสังคมและการเมือง (Hoskins & Mascherini, 2009) แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาจากนักวิชาการหลายท่าน เช่น Westheimer and Kahne (2015) ที่เสนอรูปแบบพลเมือง 3

ประเภท Banks (2008) ที่เน้นการศึกษาพฤติกรรม และ Bennett et al. (2009) ที่นำเสนอแนวคิดพลเมืองดิจิทัล โดยมีการเสนอองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจทางการเมืองและสังคม การมีส่วนร่วมทางสังคม และการเมือง การเคารพสิทธิและความแตกต่าง และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ในบริบทของประเทศไทย Mansub (2022) ได้เสนอองค์ประกอบของความพลเมืองไทยกับการขับเคลื่อนแผนปฏิรูปด้านการเมือง ประกอบด้วย พลเมืองที่มีความรู้ยึดมั่นในคุณค่าประชาธิปไตย ยึดหลักสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง และกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดพลเมืองต้นรู้ในมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 (Ministry of Education, 2018) ได้ระบุคุณลักษณะของผู้เรียนที่เป็นคนไทย 4.0 ซึ่งรวมถึงการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ นักวิชาการไทย Wasi (2014), and Thewanarumitkun (2019) ได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกัน โดยเน้นการพัฒนาพลเมืองคือการสร้างความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ มีจิตสำนึกสาธารณะ เคารพสิทธิและความหลากหลาย และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและการเมือง ซึ่งการพัฒนาองค์ประกอบเหล่านี้อย่างสมดุลจะนำไปสู่การสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางเพื่อเสริมสร้างพลเมืองต้นรู้สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางเพื่อเสริมสร้างพลเมืองต้นรู้ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ทดลองใช้หลักสูตร โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนา โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำฝาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และความสัมพันธ์ของผู้คน

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้นำชุมชนและปราชญ์ชุมชน จำนวน 7 คน, ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 คน, นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 5 คน เป็นกลุ่มเป้าหมายของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 แผนการเรียนศิลป์ภาษาไทย-สังคมศึกษา จำนวน 40 คน เป็นกลุ่มเป้าหมายของการทดลองใช้หลักสูตร

ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ลุ่มน้ำฝาง ประกอบด้วย โรงเรียน ชุมชนบ้านแม่สูงน้อย เทศบาลตำบลสันทราย อำเภอลำปาง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการวิจัย 5 เดือน (ระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2566 ถึง 31 มีนาคม 2567)

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจและความภาคภูมิใจในรากเหง้าของชุมชน โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม (Ornstein & Hunkins, 2018; Wongyai, (2018) โดยการพัฒนาศักยภาพหลักสูตรสามารถกำหนดระดับของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการได้ โดยหลักสูตรจะต้องแสดงจุดเด่นแนวคิด วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่บูรณาการเนื้อหาในท้องถิ่น มีการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย (Chomchuen, 2018) โดยองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประกอบด้วย 7 ประการ ประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และสื่อและแหล่งเรียนรู้ (Taylor, 2003; Suttirut, 2018) นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายในทุกขั้นตอน โดยคำนึงถึงบริบททางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย เชื่อมโยงกับชีวิตจริง (Apple, 2019; Pinar, 2013; Auamcharoen, 2018) การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสำคัญ ประกอบด้วย การสำรวจและรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นร่วมกับชุมชน การจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ท้องถิ่น และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนในพื้นที่ลุ่มน้ำฝาง และส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน อันจะนำไปสู่การสร้าง ความตระหนักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ตลอดจนการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำฝางในระยะยาว

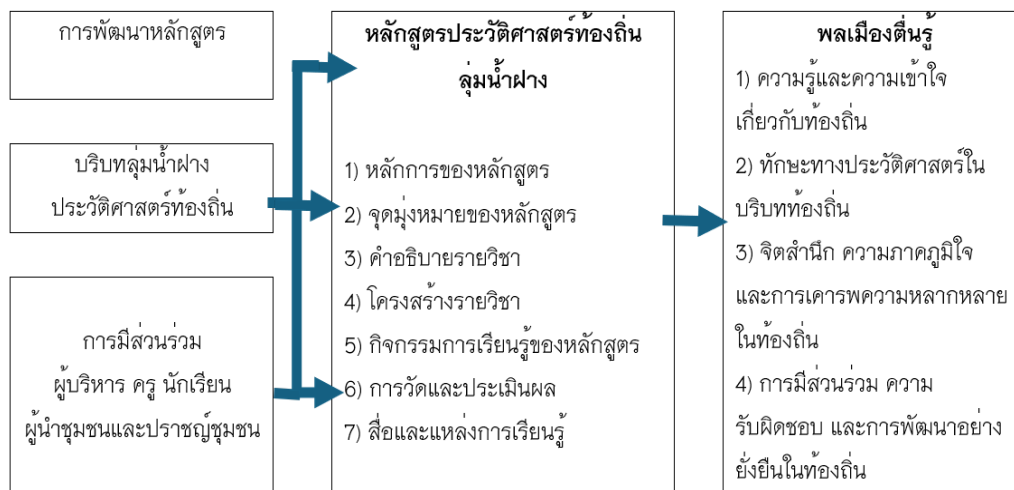
แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตของชุมชนหรือท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ โดยบูรณาการความรู้จากหลายสาขาวิชาและใช้หลักฐานที่หลากหลายทั้งลายลักษณ์และมุขปาฐะ มีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจในรากเหง้าและพัฒนาการของชุมชน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น Panyawutrakul (2019) เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการเป็นอยู่ หรือพลวัตของชีวิตผู้คนในชุมชน โดยไม่เพียงแต่บันทึกเหตุการณ์ในอดีต แต่ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ และการปรับตัวของผู้คนในท้องถิ่นที่ผ่านกาลเวลา สอดคล้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมที่ให้ความสำคัญกับชีวิตประจำวันและประสบการณ์ของผู้คนธรรมดาในท้องถิ่น ของ Chuwan (2008) ที่เน้นการศึกษาแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วมของชุมชน การนำแนวคิดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของ Chuwan (2008) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างพลเมืองต้นรู้ โดยเน้นการศึกษาใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการศึกษา ด้านหลักฐานและแหล่งข้อมูล ด้านการนำเสนอ และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ นำรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเครื่องมือศึกษาชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเรียนรู้ผ่านโครงงานมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้งและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองต้นรู้ พลเมืองต้นรู้เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจอย่างมากในการพัฒนาประชาธิปไตยและการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง โดยหมายถึงบุคคลที่มีความตระหนักรู้ในสิทธิ หน้าที่ และ

ความรับผิดชอบของตนในฐานะสมาชิกของสังคม และมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกิจกรรมทางสังคมและการเมือง เพื่อส่งเสริมประโยชน์ส่วนรวมและความเป็นธรรมในสังคม ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องพลเมืองตื่นรู้ของ Westheimer & Kahne (2004), Ministry of Education (2018) และสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ มาใช้ร่วมกันในการพัฒนาความเป็นพลเมืองตื่นรู้สำหรับพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยกำหนด องค์ประกอบของความเป็นพลเมืองตื่นรู้ในท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น 2) ทักษะทางประวัติศาสตร์ในบริบทท้องถิ่น 3) จิตสำนึก ความภาคภูมิใจ และการเคารพความหลากหลายในท้องถิ่น และ 4) การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น การวัดและประเมินความเป็นพลเมืองตื่นรู้ใช้วิธีการ ได้แก่ แบบทดสอบอัตนัย และแบบมาตราส่วนประมาณค่า เพื่อให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ เจตคติของผู้เรียน

สรุปจากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยที่มุ่งพัฒนาหลักสูตรระดับรายวิชา โดยใช้ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื้อหาของหลักสูตรเน้นบริบทในพื้นที่ลุ่มน้ำฝางและ ประวัติศาสตร์อันยาวนานของพื้นที่ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภาคเหนือ การพัฒนา หลักสูตรใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม 7 ประการ และมุ่งพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นพลเมืองตื่นรู้ ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น ทักษะทาง ประวัติศาสตร์ในบริบทท้องถิ่น จิตสำนึกและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อ ท้องถิ่น ซึ่งกรอบแนวคิดในการวิจัยแสดงดังภาพที่ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

Figure 1 Research conception framework

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยได้รับการรับรองจริยธรรมวิจัย ในมนุษย์ จากมหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่ HREC-UP-HSS 2.2/143/66 และได้รับอนุมัติให้ทำวิจัยได้

การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และแนวคิดการสร้างพลเมืองตื่นรู้ เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางเพื่อเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ ดังนี้

- (1) แนวทางการพัฒนาหลักสูตร เอกสารนำเสนอการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา องค์ประกอบของหลักสูตร วิธีการบูรณาการความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ากับแนวคิดพลเมืองตื่นรู้ในการพัฒนาหลักสูตร โดยเน้นการศึกษาวิเคราะห์บริบทพื้นที่และพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่
- (2) ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง เอกสารแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ลุ่มน้ำฝาง ซึ่งมีความสำคัญทั้งในด้านความรู้ประเภทตำนาน มีความเป็นชุดกระแสหลัก แต่ยังขาดการวิพากษ์หลักฐานและการยอมรับจากนักประวัติศาสตร์ รวมถึงขาดการอธิบายบริบทสังคมในมิติท้องถิ่นร่วมสมัย
- (3) แนวคิดพลเมืองตื่นรู้กับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เอกสารชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนานิยามและองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองตื่นรู้

การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และสภาพบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำฝาง เป็นการสร้างชุดความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง เพื่อใช้ในการลำดับขอบเขตเนื้อหาสำหรับการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

- (1) ทำการศึกษาและคัดเลือกองค์กร ชุมชน องค์กร โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามความพร้อมในการให้ความร่วมมือด้านการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง และเขตพื้นที่ในการดูแลประกอบด้วยชุมชนบ้านแม่สุ่นน้อย และเทศบาลตำบลสันทราย อำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่
- (2) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้างกับผู้นำชุมชนและปราชญ์ชุมชน
- (3) จัดสนทนากลุ่มเพื่อสังเคราะห์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง ลำดับขอบเขตเนื้อหาที่ใช้ในหลักสูตร และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับหลักสูตร

จากการศึกษาในเชิงเอกสาร และการศึกษาในภาคสนาม นำไปสู่การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางเพื่อเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และนำความรู้ที่ได้จากการเก็บรวบรวมในระยะวิจัยก่อนหน้า มาใช้กำหนดกรอบลำดับเนื้อหาในการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง
2. ผู้วิจัยร่างหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง ได้แก่ เอกสารหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง และเอกสารประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง
3. ผู้วิจัยสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.6 – 1.0 แล้วทำการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ
4. การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำและปราชญ์ชุมชน, ผู้บริหาร, ครู และ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการ ในการประเมินความเหมาะสม
5. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์ และสรุปข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่หนึ่ง คือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชุมชนจำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 1 คน และปราชญ์ชุมชน 6 คน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่สอง คือผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร โดยแบบประเมินมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่หนึ่ง ในการประเมินความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จากนั้นเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มที่สอง ในการประเมินความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตร

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางเพื่อเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยกำหนดแบบแผนการทดลอง โดยใช้แบบแผนกลุ่มเดียวทดสอบหลังเรียน (One-Group Posttest Design)
2. ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 40 คน
3. ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง จำนวน 40 ชั่วโมง
4. ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง และประเมินความเป็นพลเมืองตื่นรู้ ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมตามหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง
5. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ และสรุปข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/9 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 40 คน ซึ่งเป็นห้องเรียนแผนการเรียนศิลป์ภาษาไทย-สังคมศึกษา ซึ่งเป็นห้องเรียนแผนการเรียนศิลป์ภาษาไทย-สังคมศึกษา ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เนื่องจากเป็นห้องเรียนที่เป็นนักเรียนที่มีความสนใจในกลุ่มวิชาด้านสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม และมีจำนวน 1 ห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล

1. แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง มีลักษณะเป็นแบบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ
2. แบบประเมินระดับความเป็นพลเมืองตื่นรู้สำหรับนักเรียนประเมินตนเอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรกลุ่มเป้าหมายเป็นเวลา 40 ชั่วโมง แบ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน 24 ชั่วโมง และการจัดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน 16 ชั่วโมง

2. ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความเป็นพลเมืองดีนรู้

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ และสรุปข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างพลเมืองดีนรู้สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีนรู้ เอกสารหลักสูตรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของหลักสูตร, จุดมุ่งหมาย, คำอธิบายรายวิชา, โครงสร้างรายวิชา, กิจกรรมการเรียนรู้, การวัดและประเมินผล และสื่อและแหล่งการเรียนรู้ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 กรอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง

Table 1 The Local History Curriculum Framework for Fang River Basin

องค์ประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง	คำอธิบายขององค์ประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง
1) หลักการของหลักสูตร	1. เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีนรู้ 2. เป็นหลักสูตรที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 3. เป็นหลักสูตรที่นำสภาพปัจจุบันและความต้องการของคนในท้องถิ่นมาใช้เป็นประเด็นในการจัดการเรียนรู้ 4. เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยให้ความสำคัญกับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน และมุ่งเน้นการศึกษาพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 5. เป็นหลักสูตรระดับรายวิชาเพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 1.0 หน่วยกิต ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
2) จุดมุ่งหมาย	1. มีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น 2. มีทักษะทางประวัติศาสตร์ กำหนดประเด็น รวบรวม วิเคราะห์ และตีความข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ นำเสนอโดยใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม 3. มีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น เคารพสิทธิ เสรีภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสันติ 4. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างยั่งยืน
3) คำอธิบายรายวิชา	ศึกษาและวิเคราะห์พัฒนาการทางวัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองของท้องถิ่น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของชุมชนลุ่มน้ำฝางในมิติ

องค์ประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง	คำอธิบายองค์ประกอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง
	ต่างๆ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้น รวบรวม วิเคราะห์ และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เรียนรู้ร่วมกับชุมชน ผ่านการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่น และการทำโครงการงานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบบูรณาการ พัฒนาความสามารถในการนำเสนอข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ปัญหาปัจจุบันของท้องถิ่นโดยใช้มุมมองทางประวัติศาสตร์ และเสนอแนวทางแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น มีเจตคติที่ดีในการเคารพสิทธิ เสรีภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นและรับผิดชอบ ในฐานะพลเมืองตื่นรู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางอย่างยั่งยืน
4) โครงสร้างรายวิชา	หน่วยที่ 1 ตำนานและความทรงจำในพื้นที่ลุ่มน้ำฝาง (12 ชั่วโมง) หน่วยที่ 2 ความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ลุ่มน้ำฝาง (18 ชั่วโมง) หน่วยที่ 3 การเป็นพลเมืองท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง (10 ชั่วโมง)
5) กิจกรรมการเรียนรู้	1. การเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ จัดการเรียนในชั้นเรียน 8 ชั่วโมง, จัดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน 4 ชั่วโมง 2. กิจกรรมเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือศึกษาชุมชน จัดการเรียนในชั้นเรียน 10 ชั่วโมง, จัดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน 8 ชั่วโมง 3. การพัฒนาความเป็นพลเมืองตื่นรู้ผ่านการใช้โครงการเป็นฐาน จัดการเรียนในชั้นเรียน 6 ชั่วโมง, จัดการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน 4 ชั่วโมง
6) การวัดและประเมินผล	1. การประเมินก่อนเรียน เป็นการสำรวจพื้นฐานความรู้และทัศนคติของนักเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง 2. การประเมินระหว่างเรียน เป็นการติดตามพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดการเรียนการสอน ประเมินด้านความรู้ ใช้การสรุปความรู้ การนำเสนอหน้าชั้นเรียน ประเมินด้านทักษะผ่านการสังเกตการทำงานกลุ่ม ด้านเจตคติ ใช้การสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรม 3. การประเมินหลังเรียน เป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน
7) สื่อและแหล่งการเรียนรู้	1. สื่อสิ่งพิมพ์และดิจิทัล หนังสือประวัติศาสตร์เมืองฝาง, เพจ เรารักเมืองฝาง, ฝางทูเคย์, ชมรมคนรักฝาง, ท่องเที่ยวเมืองฝาง, ฝางนิวส์ 2. สื่อมัลติมีเดียและอุปกรณ์ รายการประวัติศาสตร์นอกตำรา 3. แหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านแม่สุ่น้อย เส้นทางประวัติศาสตร์ เช่น วัดเก่าแก่ โบราณสถาน เทวบาลตำบลสันทราย 4. ทรัพยากรบุคคล และเครือข่ายหน่วยงานต่าง ๆ

จากตารางที่ 1 พบว่า กรอบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางได้รับการออกแบบอย่างครอบคลุมและเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองตื่นรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน หลักสูตรนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และสื่อและแหล่งการเรียนรู้ โดยเน้นการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ ผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ การเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และการทำโครงการ หลักสูตรนี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม และพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้การประเมินผลที่หลากหลายและต่อเนื่องตลอดกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ หลักสูตรได้บูรณาการสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน

การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่หนึ่ง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น และผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่สอง เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ใช้วิธีการประเมินผ่านแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ด้วยแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง

Table 2 The Assessment Results of the Suitability of the Local History Curriculum Documents for Fang River Basin

รายการประเมิน	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่หนึ่ง				ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่สอง			
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ
1. หลักการของหลักสูตร								
1.1 สอดคล้องกับความจำเป็นในการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม	4.14	0.38	มาก	3	4.60	0.55	มากที่สุด	1
1.2 สอดคล้องกับการสร้างความเป็นพลเมืองตื่นรู้	4.57	0.53	มากที่สุด	1	3.80	0.45	มาก	2
1.3 สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำฝาง	3.86	0.38	มาก	4	4.60	0.55	มากที่สุด	1
1.4 ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย	4.29	0.49	มากที่สุด	2	4.60	0.55	มากที่สุด	1
1.5 มีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.29	0.49	มากที่สุด	2	3.60	0.55	มาก	3
ภาพรวมด้านหลักการของหลักสูตร	4.23	0.45	มากที่สุด		4.24	0.53	มากที่สุด	
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร								
2.1 สอดคล้องกับความจำเป็นในการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม	5.00	0.00	มากที่สุด	1	5.00	0.00	มากที่สุด	1
2.2 มีความชัดเจน ง่ายต่อการนำไปใช้	3.57	0.53	มาก	5	5.00	0.00	มากที่สุด	1
2.3 มีความเหมาะสม	4.71	0.49	มากที่สุด	2	4.60	0.55	มากที่สุด	2
2.4 สามารถนำไปใช้ได้จริง	4.14	0.38	มาก	4	4.00	0.00	มาก	3
2.5 มีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.57	0.53	มากที่สุด	3	4.00	0.00	มาก	3
ภาพรวมด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.40	0.39	มากที่สุด		4.52	0.11	มากที่สุด	
3. คำอธิบายรายวิชา								
3.1 สอดคล้องกับการเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้	4.71	0.49	มากที่สุด	1	4.20	0.45	มาก	2
3.2 เนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อผู้เรียน	3.71	0.49	มาก	3	4.20	0.45	มาก	2

รายการประเมิน	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่หนึ่ง				ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่สอง			
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ
3.3 สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทของพื้นที่ลุ่มน้ำฝาง	3.86	0.38	มาก	2	4.60	0.55	มาก	1
3.4 สามารถนำไปจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ได้	3.71	0.76	มาก	4	3.80	0.84	มาก	3
ภาพรวมด้านคำอธิบายรายวิชา	4.00	0.53	มาก		4.20	0.57	มาก	
4. โครงสร้างรายวิชา								
4.1 สอดคล้องกับหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ	4.57	0.53	มากที่สุด	1	4.00	0.00	มาก	3
4.2 มีจำนวนหน่วยการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม	4.57	0.53	มากที่สุด	1	4.20	0.45	มาก	2
4.3 การกำหนดผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องกันระหว่างแต่ละหน่วย	4.57	0.79	มากที่สุด	2	4.80	0.45	มากที่สุด	1
4.4 หน่วยการเรียนรู้ สามารถนำไปจัดการเรียนรู้ได้	4.00	0.58	มาก	3	3.40	0.55	ปานกลาง	4
ภาพรวมด้านโครงสร้างรายวิชา	4.43	0.61	มากที่สุด		4.10	0.36	มาก	
5. กิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร								
5.1 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	3.71	0.49	มาก	5	3.40	0.55	มาก	4
5.2 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการสร้างพลเมืองดี	4.00	0.00	มาก	3	4.60	0.55	มากที่สุด	2
5.3 แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น	4.57	0.53	มากที่สุด	1	5.00	0.00	มากที่สุด	1
5.4 การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	3.86	0.38	มาก	4	4.60	0.55	มากที่สุด	2
5.5 การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมเนื้อหาสาระ	4.29	0.49	มากที่สุด	2	4.00	0.00	มาก	3
ภาพรวมด้านกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร	4.09	0.38	มาก		4.32	0.33	มากที่สุด	
6. การวัดและประเมินผล								
6.1 การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับความเป็นพลเมืองดี	4.29	0.49	มากที่สุด	2	4.00	0.00	มาก	3
6.2 การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหาสาระ	4.00	0.00	มาก	4	4.20	0.45	มาก	2
6.3 การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับวัยของผู้เรียน	3.57	0.53	มาก	5	4.80	0.45	มากที่สุด	1
6.4 ความเหมาะสมของวิธีวัดและประเมิน	4.71	0.49	มากที่สุด	1	4.20	0.45	มาก	2
6.5 ความเหมาะสมของเครื่องมือวัดและประเมิน	4.14	0.38	มาก	3	4.20	0.45	มาก	2
ภาพรวมด้านการวัดและประเมินผล	4.14	0.38	มาก		4.28	0.36	มากที่สุด	
7. สื่อและแหล่งการเรียนรู้								
7.1 มีการกำหนดให้ใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้ไว้ชัดเจน สามารถนำไปใช้ได้จริง	4.57	0.53	มากที่สุด	2	4.60	0.55	มากที่สุด	1
7.2 สื่อและแหล่งเรียนรู้ มีความเหมาะสมต่อการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	4.71	0.49	มากที่สุด	1	3.80	0.84	มาก	2
ภาพรวมด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้	4.64	0.51	มากที่สุด		4.20	0.69	มาก	
เฉลี่ยรวม	4.24	0.45	มากที่สุด		4.28	0.39	มากที่สุด	

จากตาราง 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่หนึ่ง พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$ = 4.24, SD = 0.45) ด้านที่ได้รับการประเมินสูงสุดคือด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.64, SD = 0.51) รองลงมาคือด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ($\bar{X}$ = 4.40, SD = 0.39) และด้านโครงสร้างรายวิชา ($\bar{X}$ = 4.43, SD = 0.61) ตามลำดับ การประเมินความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่สอง พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$ = 4.28, SD = 0.39) ด้านที่ได้รับการประเมินสูงสุดคือด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ($\bar{X}$ = 4.52, SD = 0.11) รองลงมาคือด้านกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร ($\bar{X}$ = 4.32, SD = 0.33) และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.28, SD = 0.36) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบภาพรวมของการประเมินความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง

Table 3 The Results of the Overall Comparison of Suitability Assessment for the Local History Curriculum Documents for Fang River Basin

รายการประเมิน	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่หนึ่ง				ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่สอง			
	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ
1. หลักการของหลักสูตร	4.23	0.45	มากที่สุด	4	4.24	0.53	มากที่สุด	4
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.40	0.39	มากที่สุด	3	4.52	0.11	มากที่สุด	1
3. คำอธิบายรายวิชา	4.00	0.53	มาก	7	4.20	0.57	มาก	5
4. โครงสร้างรายวิชา	4.43	0.61	มากที่สุด	2	4.10	0.36	มาก	7
5. กิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร	4.09	0.38	มาก	6	4.32	0.33	มากที่สุด	2
6. การวัดและประเมินผล	4.14	0.38	มาก	5	4.28	0.36	มากที่สุด	3
7. สื่อและแหล่งการเรียนรู้	4.64	0.51	มากที่สุด	1	4.20	0.69	มาก	6
ภาพรวมของหลักสูตร	4.24	0.45	มากที่สุด		4.28	0.39	มากที่สุด	

จากตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบภาพรวมของการประเมินความเหมาะสมของเอกสารหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่มประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่หนึ่ง ประเมินด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้สูงสุด ($\bar{X}$ = 4.64, SD = 0.51) รองลงมาคือด้านโครงสร้างรายวิชา ($\bar{X}$ = 4.43, SD = 0.61) และด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ($\bar{X}$ = 4.40, SD = 0.39) ตามลำดับ ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่สองประเมินด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.52, SD = 0.11) รองลงมาคือด้านกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร ($\bar{X}$ = 4.32, SD = 0.33) และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X}$ = 4.28, SD = 0.36) ตามลำดับ

ระยะที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักสูตรไปทดลองใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แผนการเรียนศิลป์ภาษาไทย-สังคมศึกษา จำนวน 40 คน เป็นระยะเวลา 40 ชั่วโมง ได้ทดสอบหลังเรียนเพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรใช้เครื่องมือ 2 ชนิด ได้แก่ แบบวัดความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง และแบบประเมินระดับความเป็นพลเมืองดีนึ่ง ผลการประเมินมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

Table 4 The Assessment Results of Knowledge of the Fang River Basin Among Upper Secondary School Students

องค์ประกอบความเป็นพลเมืองตื่นรู้	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น	5	3.65	0.45	ระดับสูง
2. ทักษะทางประวัติศาสตร์ในบริบทท้องถิ่น	5	3.66	0.80	ระดับสูง
3. จิตสำนึก ความภาคภูมิใจ และการเคารพความหลากหลายในท้องถิ่น	5	3.83	0.73	ระดับสูง
4. การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น	5	4.54	0.64	ระดับสูงมาก
เฉลี่ยรวม	5	3.87	0.68	ระดับสูง

จากตาราง 4 พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยรวม $\bar{X} = 3.87$, SD = 0.68) โดยมีคะแนนสูงที่สุดในด้านการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น นักเรียนมีระดับความเป็นพลเมืองตื่นรู้ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยรวม $\bar{X} = 4.54$, SD = 0.64) โดยมีคะแนนสูงที่สุดในด้านจิตสำนึก ความภาคภูมิใจ และการเคารพความหลากหลายในท้องถิ่น

ตารางที่ 5 ผลการประเมินระดับความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

Table 5 The Assessment Results of the level of Active Citizenship among upper secondary school students

องค์ประกอบความเป็นพลเมืองตื่นรู้	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น	5	4.17	0.58	ระดับสูง
2. ทักษะทางประวัติศาสตร์ในบริบทท้องถิ่น	5	4.27	0.63	ระดับสูง
3. จิตสำนึก ความภาคภูมิใจ และการเคารพความหลากหลายในท้องถิ่น	5	4.30	0.61	ระดับสูง
4. การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น	5	4.24	0.62	ระดับสูง
เฉลี่ยรวม	5	4.23	0.61	ระดับสูง

จากตาราง 5 ผลการประเมินระดับความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนมีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ในระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.23$, SD = 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับสูง โดยด้านที่มีคะแนนสูงที่สุดคือ จิตสำนึก ความภาคภูมิใจ และการเคารพความหลากหลายในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.30$, SD = 0.61) รองลงมาคือด้านทักษะทางประวัติศาสตร์ในบริบทท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.27$, SD = 0.63) ด้านการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.24$, SD = 0.62) และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.17$, SD = 0.58) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะสำคัญที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Kridel (2010) ที่เสนอว่าหลักสูตรควรเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชน และส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนการเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนตลอดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรนับเป็นจุดเด่นที่สำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของ Freire (1970) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมของชุมชน การนำสภาพปัจจุบันและความต้องการของคนในท้องถิ่นมาเป็นประเด็น

ในการจัดการเรียนรู้ช่วยให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง ยังสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาแบบอิงถิ่นฐานของ Sobel (2013) ที่เน้นการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและความผูกพันกับชุมชนของผู้เรียน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และการเป็นพลเมืองดี การบูรณาการแนวคิดการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีเข้ากับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ผลการประเมินจากทั้งสองกลุ่มแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางมีความเหมาะสมในระดับสูงทั้งในมุมมองของคนในพื้นที่และนักวิชาการ ความแตกต่างในการให้ความสำคัญกับด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรระหว่างสองกลุ่มสะท้อนถึงมุมมองที่หลากหลายซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Ornstein and Hunkins (2018) ที่เสนอว่าการพัฒนาหลักสูตรควรเป็นกระบวนการที่รวมมุมมองจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ทั้งนี้ ควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

ความแตกต่างที่น่าสนใจปรากฏในด้านการได้รับการประเมินสูงสุดของแต่ละกลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งซึ่งเป็นคนในพื้นที่ให้คะแนนสูงสุดในด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.64$, $SD = 0.51$) สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phimsarn et al. (2022) ที่พบว่าการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในขณะที่กลุ่มที่สองซึ่งเป็นนักวิชาการนอกพื้นที่ให้คะแนนสูงสุดในด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.52$, $SD = 0.11$) สะท้อนถึงมุมมองที่เน้นความสำคัญของการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wiggins and McTighe (2021) เกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตรแบบย้อนกลับ นอกจากนี้ ทั้งสองกลุ่มให้คะแนนด้านโครงสร้างรายวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับสูง (กลุ่มที่หนึ่ง $\bar{X} = 4.43$, $SD = 0.61$; กลุ่มที่สอง $\bar{X} = 4.32$, $SD = 0.33$) แสดงให้เห็นว่าทั้งคนในพื้นที่และนักวิชาการเห็นพ้องกันว่าหลักสูตรมีการจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jatuporn (2018) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของหลักสูตรในด้านความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝาง ผลการประเมินพบว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในระดับสูง ($\bar{X} = 3.87$, $SD = 0.68$) โดยมีคะแนนสูงที่สุดในด้านการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.54$, $SD = 0.64$) ซึ่งอยู่ในระดับสูงมาก ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Barton and Levstik (2004) ที่เสนอว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมีความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ngamnil et al. (2022) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยพัฒนาความรู้และทักษะทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินระดับความเป็นพลเมืองดี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความเป็นพลเมืองดีในระดับสูง ($\bar{X} = 4.23$, $SD = 0.61$) โดยมีคะแนนสูงที่สุดในด้านจิตสำนึก ความภาคภูมิใจ และการเคารพความหลากหลายในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.30$, $SD = 0.61$) ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Westheimer and Kahne (2004) ที่เสนอว่าการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในประเด็นทางสังคมและมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Somnual (2022) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้

เชิงรุกสามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของผู้เรียนได้ ความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินทั้งสองด้านแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ด้านความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมืองตื่นรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ Seixas and Morton (2013) ที่เสนอว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าของตนเอง และเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับชุมชน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในสังคม

สรุปผล

การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางเพื่อเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งจากการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน โดยมีองค์ประกอบครบถ้วนทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และสื่อและแหล่งการเรียนรู้

ผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 40 คน เป็นระยะเวลา 40 ชั่วโมง แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น นอกจากนี้ ผลการประเมินระดับความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับสูงเช่นกัน โดยมีคะแนนสูงที่สุดในด้านจิตสำนึก ความภาคภูมิใจ และการเคารพความหลากหลายในท้องถิ่น

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการพัฒนาความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของนักเรียน โดยสามารถพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางเพื่อเสริมสร้างพลเมืองตื่นรู้สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรมีออกแบบการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์โดยใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสมัยใหม่ สำหรับอธิบายการสร้างชุดความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นในมิติของความต่อเนื่อง อาจใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาเพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์และมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลที่มีความเฉพาะเจาะจงสำหรับการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่น และเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ครอบคลุม

2. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบเพื่อหาความสอดคล้องระหว่างผลการประเมินความเป็นพลเมืองตื่นรู้ในด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และระดับความเป็นพลเมืองตื่นรู้ของผู้เรียน โดยออกแบบเครื่องมือกระบวนการ และใช้สถิติขั้นสูงในการวิเคราะห์ แปลความหมายของข้อมูล รวมทั้งการเลือกกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีขยายผลการใช้หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ให้ครอบคลุมวงชั้นของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา เพื่อทดสอบความยืดหยุ่นและการปรับใช้ของหลักสูตร อาจทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้
2. ควรมีการศึกษาความต้องการของผู้ปกครอง นักเรียน บุคคลที่เกี่ยวข้อง เมื่อครบระยะเวลาการใช้หลักสูตร รวมทั้งนำศาสตร์ความรู้อื่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการบูรณาการเนื้อหาสาระที่หลากหลายมากขึ้น เช่น เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรือกระบวนการคิดเชิงออกแบบ มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับความต้องการ หรือความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองต้นรู้ โดยใช้พื้นที่ลุ่มน้ำฝางเป็นกรณีศึกษา หลักสูตรนี้มีลักษณะเด่นคือการบูรณาการแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ากับการพัฒนาความเป็นพลเมืองต้นรู้ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตรนี้อยู่ที่การสร้างเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองต้นรู้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น 2) ทักษะทางประวัติศาสตร์ในบริบทท้องถิ่น 3) จิตสำนึกความภาคภูมิใจ และการเคารพความหลากหลายในท้องถิ่น และ 4) การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น นวัตกรรมสำคัญของหลักสูตรนี้คือการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับการเรียนรู้แบบโครงงานและการใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทจริงในชุมชน นอกจากนี้ การใช้แหล่งเรียนรู้และทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านและชุมชน ช่วยสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้แก่ผู้เรียน

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรนี้สามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและความเป็นพลเมืองต้นรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านจิตสำนึก ความภาคภูมิใจ และการเคารพความหลากหลายในท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม องค์ความรู้นี้มีประโยชน์ต่อสังคม ประการแรก ช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ให้มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการขาดความสนใจในวิชาประวัติศาสตร์ของผู้เรียน ประการที่สอง ส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผ่านการสร้างความรู้ความตระหนักและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้แก่คนรุ่นใหม่ ประการที่สาม พัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย เช่น การคิดวิเคราะห์ การเคารพความหลากหลาย และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ การพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลุ่มน้ำฝางเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองตื่นรู้

Figure 2 New Knowledge about The Development of a Local History Curriculum in Fang River Basin to Enhance Active Citizenship

Reference

- Apple, M. W. (2019). *Ideology and curriculum* (4th ed.). Routledge.
- Auamcharoen, S. (2018). *Curriculum development: concepts and practices*. Odeon Store.
- Banks, J. A. (2008). Diversity, group identity, and citizenship education in a global age. *Educational Researcher*, 37(3), 129–139. <http://dx.doi.org/10.3102/0013189X08317501>
- Barton, K. C., & Levstik, L. S. (2004). *Teaching history for the common good*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Barton, K. C., & Levstik, L. S. (2016). Why don't more history teachers engage students in interpretation?. In W. C. Parker (Ed.), *Social studies today: Research and practice* (2nd ed.), Routledge.
- Bennett, W. L., Wells, C., & Rank, A. (2009). Young citizens and civic learning: Two paradigms of citizenship in the digital age. *Citizenship Studies*, 13(2), 105–120.
DOI:10.1080/13621020902731116

- Chomchuen, Y. (2018). *The development of history learning model through historical method and blended learning for mathayomsuksa 2 students*. Burapha University.
- Chuwat, Y. (2008). *Local history: study methods and roles in Thai society*. Thammasat University.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Continuum.
- Hoskins, B., & Mascherini, M. (2009). Measuring active citizenship through the development of a composite indicator. *Social Indicators Research*, 90(3), 459–488.
- Kridel, C. (Ed.). (2010). *Encyclopedia of curriculum studies*. SAGE.
- Mangkhang, C., Jitviboon, K., Timcharoen, T., & Kaewpanya, N. (2021) Curriculum development innovation by area-based approach: a case study of local curriculum of Haripunchai history. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(2), 630–644.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/250621>
- Mansub, S. (2022). *Thai citizenship and political reform driving: case study of center for civil political development*. King Prajadhipok's Institute
- Ministry of Education. (2018). Announcement of the Ministry of Education on National Education Standards B.E. 2561 (2018). *Royal Thai Government Gazette*, 135(199d), 13–18.
- Ministry of Education. (2021). *Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (Revised Edition B.E. 2564)*. Agricultural Co-operative Federation of Thailand Printing.
- Ngamnil, S., Chaicharoen, S., & Areerat, W. (2022). Development of local history learning activities based on community-based learning concepts for Mathayom 3 students. *Journal of Education Khon Kaen University*, 45(1), 190–204.
- Nuchpam, T. (2022). *Local history: Concepts, study methods, and roles in contemporary society*. Chulalongkorn University.
- Office of the Education Council. (2019). *Report on the state of history teaching and learning*. Prigwhan Graphic.
- Office of the Education Council. (2022). *Guidelines for participatory local curriculum development*. Prigwhan Graphic.
- Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2018). *Curriculum: foundations, principles, and issues* (7th ed.). Pearson.

- Jatuporn, O. (2018). *The development of local history curriculum based on place-based education approach for primary school students: A case of an upper Chao Phraya River community, Nakhon Sawan Province*[Doctoral dissertation, Naresuan University].
- Panyawutrakul, W. (2019). *Local history: Participatory action research methodology*. Department of History, Faculty of Social Sciences, Naresuan University.
- Phimsarn, N., Bangwiset, S., & Phucharoen, S. (2022). Development of a local history learning management model using learning resources as a base for lower secondary school students. *Journal of Education Naresuan University*, 24(2), 286–300.
- Phupaibul, R., Khamhom, R., Niamsup, T., Tayansin, S., Jongudomkan, D., Dechakup, J., Watcharasin, J., Patarayothin, N., Diaoisaret, W., & Photuwal, T. (2015). *Knowledge synthesis: Changes in Thai family status and guidelines for promoting family strength*. Thailand Research Fund. https://elibrary.tsri.or.th/fullP/PDG58D0001/PDG58D0001_full.pdf
- Pinar, W. F. (2013). *International handbook of curriculum research* (2nd ed.). Routledge.
- Pongseepien, W. (2018). *Thai history: Pocket knowledge*. Matichon.
- Seixas, P., & Morton, T. (2013). *The big six historical thinking concepts*. Nelson Education.
- Sobel, D. (2013). *Place-based education: Connecting classrooms and communities*. Orion Society.
- Somnual, S. (2022). *The development of active learning management model for enhance of active citizenship competencies of prathomsueksa students*[Doctoral dissertation, Srinakharinwirot University].
- Sripahol, S. (2020). *Historical learning management*. Sukhothai Thammathirat Open University.
- Suttirut, C. (2018). *Curriculum development: Theory to practice* (5th ed.). V Print.
- Taylor, R. (2003). *Shaping the culture of schooling: The rise of outcome-based education*. SUNY.
- Thewanarumitkun, P. (2019). *Education for citizenship*. Thammasat University Press.
- Wasi, P. (2014). *Strong communities, stable nation*. The Secretariat of the House of Representatives.
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237–269.
<https://doi.org/10.3102/00028312041002237>
- Wiggins, G., & McTighe, J. (2021). *Understanding by design* (3rd ed.). ASCD.

- Wongyai, W. (2018). *Comprehensive curriculum development*. Chulalongkorn University.
- Wongyai, W., & Patphol, M. (2020). *Contemporary curriculum development*. Chulalongkorn University.